

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 25. do 31. januara 2005. godine donijela je

ODLUKU

I.

Graditeljska cjelina – Stari grad Bijela Stijena u Stijeni, općina Cazin, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čine: bedemi Starog grada iz srednjovjekovnog perioda unutar kojih je džamija sa drvenom munarom i mali harem i bedemi Novog grada iz osmanskog perioda. Spomenik je arheološki neistražen i predstavlja potencijalno nalazište (arheološki rezervat) pokretnog arheološkog materijala.

Nacionalni spomenik nalazi se na lokaciji označenoj kao k.č. br. 13, 14, 15, 16, 17 i 18 (novi premjer), što odgovara k.č. br. 4 i 6/1 (stari premjer), upisane u zk. izvod broj 336; k.č. broj 2 (stari premjer) upisana u zk. izvod broj 84; k.č. br. 1, 3, 7/1 i 7/2 (stari premjer) upisane u zk. izvod broj 96 i k.č. broj 5 (stari premjer) upisana u zk. izvod broj 5, k.o. Stijena, Općina Cazin, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/02, 27/02 i 6/04).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Vlada Federacije dužna je osigurati sredstva za izradu i provođenje potrebne tehničke dokumentacije za zaštitu nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuje se sljedeće:

I zona zaštite obuhvata prostor definiran u tački I stav 3. ove odluke. U toj zoni provode se sljedeće mjere zaštite:

- dopuštena su samo stručna arheološka istraživanja uz obavezne konzervatorsko-restauratorske radove;
- dopušteni su konzervatorsko-restauratorski radovi na fortifikacionim objektima i džamiji, uključujući i radove čiji je cilj prezentacija spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite);
- prostor spomenika je otvoren i dostupan javnosti, a može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe;
- ukloniti objekt neposredno uz istočni zid Novog grada (ljetnu kuhinju).

II zona zaštite obuhvata zaštitni pojas na zapadnoj i južnoj strani grada do prilaznog puta, a na istočnoj i sjevernoj strani 50 m od bedema grada. U toj zoni provode se sljedeće mjere zaštite:

- nije dopuštena izgradnja, niti izvođenje radova koji bi mogli utjecati na izmjenu područja i promjenu ambijenta;
- radovi na infrastrukturi dopušteni su samo uz odobrenje nadležnog ministarstva i stručno mišljenje nadležne službe zaštite;
- nije dopušteno odlaganje otpada.

IV.

Svi pokretni nalazi koji budu nađeni u toku arheološkog istraživanja bit će pohranjeni u najbližem muzeju ili u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine, obrađeni i prezentirani na odgovarajući način.

Iznošenje pokretnih nalaza, koji u toku arheološkog istraživanja budu pronađeni na lokalitetu iz Bosne i Hercegovine, nije dopušteno. Izuzetno, ukoliko voditelj istraživanja utvrdi da je neophodna obrada nekog nalaza izvan zemlje, dokaze o tome će prezentirati Komisiji, koja može dopustiti privremeno iznošenje nalaza iz zemlje pod detaljno utvrđenim uvjetima njegovog izvoženja, postupanja s njim u toku boravka izvan zemlje i njegovog povratka u Bosnu i Hercegovinu.

Nakon dostavljanja izvještaja o provedenom istraživanju, Komisija će utvrditi pokretne nalaze na koje će biti primjenjivane mjere zaštite koje Komisija utvrđuje.

V.

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI.

Svako a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih postupaka koji mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, federalnom ministarstvu nadležnom za kulturu, nadležnoj službi zaštite i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II - VI ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

IX.

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 05.2-2-968/03-5
25. januara 2005. godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I – UVOD

Na osnovu Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, član 2. stav 1, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02) sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika donijela je odluku o stavljanju Džamije u tvrđavi Stijena i Tvrđave Stijena na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH, pod rednim brojem 168. i rednim brojem 171.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

II - PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji je prethodio donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra (kopiju katastarskog plana i zemljišnoknjižni izvod),
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru itd.,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Grad se nalazi u mjestu Stijena, lijevo od ceste Cazin-Bosanska Krupa, i udaljen je od Cazina oko 10 km. Smješten je na kraju naselja, na njegovom najvišem dijelu, koji se pruža djelomično na istoj zaravni od juga ka sjeveru. Na krajnjem sjevernom dijelu platoa, koji je sa sjeverne strane omeđen strmom padinom, a sa zapada koritom rječice Horljave, izgrađen je grad. Gradu je lahko pristupiti sa istočne i južne strane na kojoj se nalaze kapije starijeg i novijeg dijela utvrđenja do kojih vode seoski putevi. Haremi sa starijim nišanima nalaze se preko puta ulaza u grad. U blizini grada nalazi se vjerski centar mjesta Stijene sa novoizgrađenom džamijom.

Historija

Villa Stina se spominje u povelji kralja Karla Roberta izdanoj 9. XII 1330. godine. Prema njoj se može zaključiti da grad Stina tada još nije postojao, a mjesto je bilo nenastanjeno i zvalo se Pusta Stina (*impopulosa*) (Truhelka, 1904, 58; Vego, 1957, 109). O ovom utvrđenju ima malo historijskih podataka. U literaturi se često javlja pod imenom *Stina*.

Vlasnici Stine od 1483. do 1553. godine su bili knezovi Babonići-Blagajski. Naime, to su godine koje se javljaju u historijskim izvorima. Obitavali su u Ostrošcu, a Stinom su upravljali kastelani. Već 1514. godine u Stini je postojao franjevački samostan (Lopašić, 1943, 22,102; Vego, 1957, 110).

U gradu Stini 1563. godine bilo je osam, a 1572. dvanaest vojnika-stražara koji su primali kraljevsku plaću (Lopašić, 1943, 103; Truhelka, 1904, 58). Otprilike u to vrijeme nadvojvoda Ernest je naredio da se grad Stina poruši, jer mu se lahko primicalo do kapije, a okolišni kraj odasvud ga je nadvisivao, tako da je i manja četa mogla na njega jurišati (Truhelka, 1904, 58-59).

Godine 1575. Osmanlije su lahko zauzele Stinu, kao prvo utvrđenje u cazinskom kraju, a u naredne dvije godine pali su Bužim, Cazin i najposlije Ostrožac. Od tada je u gradu Stini sjedio dizdar (Lopašić, 1943, Kreševljaković, 1953, 32; Vego, 1957, 110). U Stini je vjerojatno podignuta i prva džamija u ovom kraju (Kreševljaković, 1934, 15).

Oko 1570. godine osnovan je Kamengradski kadiluk u okviru Bosanskog sandžaka za nahije u porječju Sane. Tokom narednih decenija, sve do osvajanja Bihaća 1592. godine, osvojene teritorije i gradove u Pounju i preko rijeke Une osmanska uprava je pripajala ovom kadiluku, tako da je njemu pripao i grad Stina (Šabanović, 1982, 175,181). Osnivanjem Bihaćkog sandžaka, u kojem je uvijek prevladavala krajiško-kapetanijska uprava, osnovan je i Bihaćki kadiluk. Tokom XVII stoljeća njemu su pripojeni svi gradovi u Pounju. U XVIII stoljeću Bihaćki kadiluk se ograničavao na teritoriju oko Bihaća, a svi ostali gradovi preko Une, tj. sjeverno od lijeve obale, pripali su Kamengradskom kadiluku (Šabanović, 228, 230). U XIX stoljeću grad Stina, unutar Bosanskog pašaluka, pripadao je kajmekamluku (okrugu) bihaćkom, a mudirluku (srezu) Cazin ili Ostrožac (Šabanović, 1982, 233).

Prema ugovoru o granicama između osmanskih posjeda u Krajini i susjednoj Hrvatskoj iz 1625. godine, u svim gradovima koje su držale Osmanlije u Krajini, a među njima i u Stini, postojale su vojne posade (Lopašić, 1943, 31). Tokom 1626. godine grad je popravljan.

U bujruldiji bosanskog vezira Abaza Mehmed-paše od 3.III 1629. godine Stina se navodi kao sjedište kapetana, što znači da je u ovom kraju prije te godine bila osnovana kapetanija sa sjedištem u Stini (Kreševljaković, 1991, 109).

Nakon sklapanja mira između Porte i Austrije 1635. godine grad Bila Stina je ostao u rukama Porte (Truhelka, 1904, 58).

Godine 1641. u Stini je bio neki Muharem, koji je bio na glasu kao harambaša (Kreševljaković, 1953, 32).

Krajišnici iz Hrvatske, četujući krajem, 1687. godine popalili su gradove Stinu i Jezerski (Truhelka, 1904, 58).

Tokom 1685. i 1687. godine vojska iz Karlovca je nekoliko puta napadala i pustošila ovaj dio Krajine, a naročito je napadala Stinu i Cazin (Lopašić, 1943, 104).

Gradovima Stinom i Krupom 1694. godine zapovijedao je Ramadan-aga Badanjkić ili Badnjević (*Badan-zade*) iz porodice kapetana i dizdara u Krupi. U to vrijeme Stina je bila u sastavu Krupske, a od XVIII stoljeća, do 1835. godine, Ostrožačke kapetanije koja je osnovana u drugoj polovini XVII stoljeća.

Godine 1756. posada se sastojala od azapa na čijem čelu je bio aga Šaban (Kreševljaković, 1953, 32; isti, 1991, 97).

Novi grad je sazidan 1771. godine. To je najtvrdi grad koji su Osmanlije sagradile u Bosni (Kreševljaković, 1953, 32).

Pri popisu vojne opreme 1833. godine u gradu Stini bilo je 7 topova i nešto alata. Popisivač je pribilježio da je vrata magacina razvalio narod i odnio municiju (Kreševljaković, 1952, 177).

Krajem XIX stoljeća (1890) Lopašić je napisao da je grad "jako oštećen" (Lopašić, 1943, 102).

2. Opis dobra

Cjelinu čine dva grada: srednjovjekovni i osmanski. Ulazom u pregradnom zidu između njih oni su povezani u jednu cjelinu, tako da se znatno manja artiljerijska tvrđava Novog grada nadovezuje na stariji dio grada. Cijelo utvrđenje zauzima površinu od oko 6.086 m². Od toga Stari grad zauzima površinu od otprilike 4.522 m², a Novi grad od 1.564 m². Stari grad je sagrađen iznad korita potoka Horljave, a istočno od njega podignut je 1771. godine Novi grad.

Stari grad, koji je građen u predosmanskom periodu, ima oblik nepravilnog šestougla. Sjeverni zid je dugačak oko 113 m, zapadni oko 100 m, južni oko 70 m i istočni oko 30 m. Na jugozapadnom uglu grada nalazi se bastion nepravilne četverougaoone osnove, a sjeverozapadni ugao je prelomljen u vidu bastiona. Prema tlocrtu grada i prelomljenim linijama bedema može se zaključiti da je građen dosta kasno, kao i neki drugi gradovi u Krajini. U dokumentima se javlja pred kraj XV stoljeća. Bedemi Starog grada, prema Truhelkinom mišljenju, nisu ni tvrdi ni visoki (Truhelka, 1904, 59). Još uvijek su tanki, tj. debeli su do 1,5 m. Na kuli na jugozapadnom uglu grada bridovi su vertikalni i fino obrađeni. Na najgornjem dijelu vidi se pregradnja. U tom dijelu nalazi se i petougaooni otvor uokviren tanjim pločama. Isti takav otvor nalazi se na unutrašnjoj strani bastiona na jugozapadnom uglu Novog grada, što znači da je kula u starom dijelu grada kasnije (XVIII stoljeće) izmijenjena.

Istočno od kule u južnom bedemu ulaz je lučno nadsveden. Donji dio kapijskog okvira je građen od većih kamenih dobro obrađenih blokova. Na jednom od tih blokova isklesan je lik neke ptice. Na nekoliko mjesta na bedemu oko jugoistočne kule i na samoj kuli upotrijebljen je kamen donesen sa nekih ranijih objekata. Bešlagić smatra da su to ostaci stećaka (Bešlagić, 1971, 72).

Unutar Starog grada, uz južni zid ruševina zgrade sa dvije pregrade, krajem XIX stoljeća nalazila se džamija, a uz sjeverni zid ostaci triju manjih zgrada, poredanih jedna do druge. U prvoj polovini XX stoljeća u utvrđenju su

zatečeni džamija, mekteb i škola otvorena 1929. godine (Kreševljaković, 1934, 14).

Pri obilasku utvrđenja u decembru 2004. godine u Starom gradu su nađena dva objekta - napuštena džamija i jedna od zgrada uz sjeverni zid, a u Novom gradu se nazire šut od srušene škole.

Džamija

Nije poznato kada je u Starom gradu sagrađena prva džamija. Prema usmenoj predaji, tu je sagrađena najstarija džamija u Krajini (Kreševljaković, 1934, 15; Bećirbegović, 1990, 131). Sadašnja građevina je podignuta polovinom XIX stoljeća. Prepravke na njoj su izvršene 1956. godine (Bećirbegović, 1990, 131). Dimenzije džamije su 11,4 x 9,8 m, a orijentirana je u pravcu sjeverozapad-jugoistok. Građena je od klesanih kamenih kvadera neravne površine. Svi zidovi su debeli 0,8 m osim ulaznog i čoškova koji mu pripadaju na početku susjednih zidova, koji je deo 0,5 m. Džamija je omalterisana i obojena bijelom bojom. Drveni pokrov na četverovodnom krovu zamijenjen je 1956. godine crijepom. Na dužim stranama su dva niza od tri prozora, a na kraćim od dva prozora. Bridovi prozora su lijepo obrađeni, tj. obloženi su pažljivo klesanim kamenom. Iznad prozora, na kamenoj fasadi, naziru se polukružni lukovi-iznad gornjeg ruba prozora postavljene su grede. Dvokrilna vrata džamije nalaze se desno od munare na sjeverozapadnom zidu. Bila su drvena i izrezbarena. Zamijenjena su običnim metalnim vratima.

Džamija je prvobitno imala drvenu munaru koja je izlazila iz krova. Tokom 1956. godine zamijenjena je novom prigradenom munarom na vanjskom kamenom postolju. Munara se nalazila na sjeverozapadnoj strani, blizu sjeverozapadnog ugla zgrade, lijevo od ulaza. Munara ima postolje, dimenzija 2x2 m, izgrađeno od dobro klesanog kamena. Vitka drvena munara, koja ima oblik kao kamena, građena je od vertikalno postavljenih dasaka. Na munari je otvorena galerija čiji se izlaz nalazi na jugoistočnoj strani. Vrh munare je u obliku kupe, pokriven limom. Na sjevernom zidu kamenog postolja je uzidana kamena ploča sa tarihom koji je neobjavljen.

U unutrašnjosti džamija je visoka 5,5 m, dugačka 10,3 m, a široka 8,20 m. Džamija ima dva nivoa. U prizemlju je trijem (8,2x3 m) i svijetli prostor za molitvu (6x3 m) sa mihrabom i drvenim minberom.

Konstrukcija mahfila preko dva zida produžava se i iznad trijema. Prednji mahfil pokriva otprilike polovinu prostora za molitvu, ali pošto je produžen i iznad trijema, njegova dubina od 7 m je veća od dubine osnovnog prostora. Površina mahfila iznosi 64 m², a prizemlja 51 m². Ovim novim povećanjem prostora za molitvu postignut je novi kvalitet prostora, da ova džamija srednje veličine ima dosta veliki prostor za molitvu od 120 m² (Bećirbegović, 1990, 62, 131. 179). Stepenicama iz trijema penje se na mahfil sa kojeg se i pristupa munari.

Džamija je ograđena tankim kamenim zidom unutar kojeg se nalazi harem.

Uz sjeverni zid tvrđave nalazi se objekt zidan od kamena, pravougaone osnove, dimenzija oko 9x8 m. Ova *kuća* je vjerojatno zidana kada i džamija. Način zidanja je isti kao i obrada prozora. S obzirom na to da je sagrađena na blagoj padini, sjevernim dijelom je ukopana. Pročelje sa dva prozora u gornjoj polovini fasade je okrenuto jugu. U kuću se ulazi sa zapadne strane. Uz ulaz je kasnije prizidan "trijem" ili neka prostorija koja je građena od tesanih kamenih kvadera i betona i izlazi van gabarita kuće. Krov je na četiri vode,

pokriven crijepom. Drvena krovna konstrukcija je djelomično istruhla, a na pojedinim dijelovima nedostaju crijepovi. Zapadno od kuće nalazi se betonska cisterna. Svi dijelovi građeni od betona, kao i krov, vjerojatno su prepravke rađene tokom druge polovine XX stoljeća.

Novi grad je bio vezan zapadnim zidom sa ulazom i bastionima za Stari grad. Novi grad ima oblik nepravilnog četverougla opasanog stranicama dugim 25, 30, 30 i 24 m. Unutar bedema njegova površina iznosi 1.564 m². Na četiri ugla nalazile su se tabije, na istoku 2 osmouglaone, na jugozapadu petouglaona, a na sjeverozapadu šestouglaona, zasvedene sedrenim svodom. Bedemi su građeni od lijepo tesanog kamena i debeli su do 3 m. Gornji dio bedema je poravnat i na njegovoj vanjskoj strani podignuti su zidovi sa puškarnicama. Ulaz u grad predstavlja uobičajena lučno zasvedena kapija u bedemu. Kapija je bila uokvirena četveouglaonim okvirom od pravilno klesanog kamenja. Iznad kapije je bila maškula, koje danas nema. Iznad ulaza nalazi se kamena ploča, veličine 30 x 50 cm, sa uklesanim natpisom na turskom jeziku, pisanim jednostavnim neshom: "Neka je od srca i duše neograničena hvala čistom Stvoritelju, A potom donesi salavat na vjerovjesnika (Muhameda), ako ga voliš, pa ni on tebe neće zaboraviti na dan suđenja. Uz pomoć Istinitog neka se stalno povećava ugled Mustafe padišaha[♦] i neka mu je vladavina uvijek pomognuta. Godine hiljadu stotina osamdeset i pete 1185." (1771) "Sastavio Mustafa. Događa se ono što Alah hoće" (Mujezinović, 1982, 78-79). Sa unutrašnje strane bedema kapija je, također, lučno uokvirena ali od priklesanog kamena od kojeg su građeni bedemi. Na vrhu bedema, iznad kapije sa vanjske i unutrašnje strane, vide se nosači maškule koja je srušena. U dnu sjevernog bedema, uz sjeveroistočni bastion, bio je dosta zasut manji otvor za bijeg posade niz padinu sa te strane grada u slučaju opasnosti.

Najbolje je sačuvana jugoistočna tabija. U nju se ulazilo iz unutrašnjosti grada, na visini od nekoliko metara. Sada je taj dio zatrpan naslagama štuta i zemlje, pa se ne zna kakav je bio prilaz ovom ulazu. Svod u unutrašnjosti tabije je kupolni, a građen je od sedre. Na dvorišnoj strani bastiona, okrenuta tako da brani ulaz sa unutrašnje strane u grad, nalazi se petouglaona toparnica. Na unutrašnjim zidovima tabije vide se i druge predgradnje. Ostale tabije su djelomično zatrpane, tako da im se teško može prići. I one su sačuvane do visine iznad svodova.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

U postupku koji je prethodio donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u akte o zaštiti dobra i utvrđeno je:

- da je Graditeljska cjelina-Stari grad Bijela Stijena u Stijeni Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NRBiH broj 1096 od 28. XII 1951. godine stavljena pod zaštitu države. Rješenjem broj 02-845-3 od 18.IV 1962. godine upisana je u registar nepokretnih spomenika kulture pod rednim brojem 131.
- na listi nacionalnih spomenika nalazi se pod imenom Srednjovjekovni grad i Tvrđava Vranduk pod brojevima 168 i 171.

[♦] Sultan Mustafa III, 1757-1774.

- u Prostornom planu faza B-valorizacija od 1980. do 2002. godine srednjovjekovni i osmanski grad Stina ubraja se u II kategoriju.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi nisu vršeni.

5. Sadašnje stanje dobra

U cjelini dobro je u vrlo lošem stanju. Na pojedinim mjestima bedemi se naziru samo pri dnu. Na većini bedema koji se još drže oplata od priklesanog ili klesanog kamena je otpala ili je skinuta. Primijećeno je da su starije kuće u gradu i naselju građene od tog kamena. Južni bedem Starog grada ima donekle sačuvanu vanjsku oplatu u dužini od oko 30 m, mjereno od kule na jugozapadnom uglu. Preostalih 15 metara do zidina Novog grada je ogoljeno. Vidi se jezgro bedema, a na 10-ak metara je ostala samo njegova donja polovina. Bedem Novog grada je sa južne prilazne strane bolje očuvan nego ostali dijelovi. Na pojedinim dijelovima tabija oplata zidova je otpala. Napuštena džamija i kuća nisu održavane.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH" br.33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Historijska vrijednost

Veza sa značajnom historijskom ličnošću i događajem

C. Umjetnička i estetska vrijednost

iii. Proporcije

iv. Kompozicija

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

i. Materijalno svjedočanstvo o manje poznatim historijskim periodima

ii. Svjedočanstvo o historijskim mijenama

iv. Svjedočanstvo o određenom tipu ili stilu

E. Simbolička vrijednost

iii. Tradicionalna vrijednost

v. Značaj za identitet grupe ljudi

F. Ambijentalna vrijednost

ii. Značenje u strukturi i slici grada (krajolika)

iii. Objekt ili grupa objekata je dio cjeline ili područja

G. Izvornost

iv. Tradicija i tehnike

v. Položaj i smještaj u prostoru

J. Jedinstvenost i reprezentativnost

Jedinstven i rijedak primjerak određenog tipa ili stila

I. Cjelovitost

iii. Zaokruženost (kompletnost)

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH korištena je sljedeća literatura:

1904. Truhelka, Ćiro, *Naši gradovi, opis najljepših sredovječnih gradova Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, izdanje knjižare J. Studnička i drug., 1904.
1934. Kreševljaković, Hamdija, *Cazin i okolina*, Sarajevo, 1934.
1943. Lopašić, Radoslav, *Bihać i bihaćka krajina*, II izdanje, Zagreb, 1943.
1952. Kreševljaković, Hamdija, *Prilozi povijesti bosanskih gradova pod turskom upravom*, Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom, II/1951, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1952, 119-184.
1953. Kreševljaković, Hamdija, *Stari bosanski gradovi*, Naše starine I, Sarajevo, 1953, 7-45.
1957. Vego, Marko, *Naselja srednjovjekovne bosanske države*, 1957.
1971. Bešliagić, Šefik, *Stećci, kataloško-topografski pregled*, IRO "Veselin Masleša", Sarajevo, 1971.
1982. Mujezinović, Mehmed, *Islamska epigrafika BiH*, knjiga III, IRO "Veselin Masleša", Sarajevo, 1982.
1982. Šabanović, Hazim, *Bosanski pašaluk*, "Svjetlost", Sarajevo, 1982.
1990. Bećirbegović, Madžida, *Džamije sa drvenom munarom*, IRO "Veselin Masleša", Sarajevo, 1990.
1991. Kreševljaković, Hamdija, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini u Izabrana djela I*, IRO "Veselin Masleša", Sarajevo, 1991.
1995. Popović, Marko, *Srednjovekovne tvrđave u Bosni i Hercegovini*, Zbornik za istoriju Bosne i Hercegovine 1, Srpska akademija nauka i umetnosti, Odbor za istoriju Bosne i Hercegovine, Beograd, 1995, 33-55.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:
Lidija Fekeža, magistar arheologije,
vanjski saradnik Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika